

Λουκιανός - Η Διαβολή

Τάκης Παναγιωτόπουλος – Φίλοι Επικούρειας Φιλοσοφίας “ΚΗΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ”

Η ζωή του Λουκιανού

Ο Λουκιανός γεννήθηκε στα Σαμόσατα της Συρίας, γύρω στο 120 μετά την σύγχρονη χρονολόγηση. Εκεί πέρασε τα παιδικά του χρόνια και έλαβε τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Επειδή είχε δείξει από μικρός κάποιο ταλέντο στην τέχνη, οι γονείς του τον έστειλαν μαθητευόμενο σε κάποιο θείο του γλύπτη. Η μαθητεία του δεν κράτησε πολύ· ο νεαρός Λουκιανός έσπασε από αδεξιότητα μια πλάκα και ο θεός του τον επέπληξε αυστηρά. Έτσι, εγκατέλειψε το εργαστήρι του θείου του και επέστρεψε στο σπίτι των γονιών του.

Η έντονη φιλομάθειά του τον έκανε να στραφεί στα γράμματα (στο έργο του *Περὶ τοῦ ἐνυπνίου* αφηγείται πώς ενισχύθηκε αυτή του η απόφαση μετά από όνειρο που είδε τη νύχτα της επιστροφής του στο σπίτι). Αφού μελέτησε τα ελληνικά, ξεκίνησε να μάθει τη ρητορική τέχνη στις ρητορικές σχολές της Ιωνίας. Στην Αντιόχεια άσκησε τη δικανική ρητορεία, που θεωρούνταν το κατώτερο είδος ρητορικής. Στη Σμύρνη σπούδασε τη σοφιστική (ή επιδεικτική) ρητορική, κυρίως ως μέσον προσπορισμού χρημάτων. Κατόπιν άρχισε να ταξιδεύει, επιδεικνύοντας τις ρητορικές του ικανότητες, σε διάφορες πόλεις της Μικράς Ασίας, της Ελλάδας, της Μακεδονίας, της Ιταλίας και της Γαλατίας.

Ωστόσο, δεν έμενε ικανοποιημένος με τη ρητορική, και τελικά απογοητεύτηκε, θεωρώντας την ρηχή. Σε ηλικία 40 ετών στράφηκε στη φιλοσοφία. Πνεύμα κατεξοχήν ανήσυχο, εντρυφήσε σχεδόν σε όλες τις φιλοσοφικές σχολές, δείχνοντας προτίμηση όπως φαίνεται μέσα από τα έργα του κυρίως στην επικούρεια φιλοσοφία. Το 165 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, την "πρωτεύουσα του πνεύματος" της εποχής εκείνης. Εκεί ανέπτυξε τον ιδιαίτερο τρόπο γραφής του, χρησιμοποιώντας κατά κόρον τον λιτό και απέρητο διάλογο και τη χαριτολογία. Τα έργα του έχουν ένα κωμικό, πειρακτικό ύφος, που είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του γνώρισμα. Συχνά όμως, ιδιαίτερα προς το τέλος της ζωής του, ο λόγος του γεμίζει με πικρία και σαρκασμό. Είναι ένας λόγος οξύς, όσο και υπεύθυνος. Στο έργο του αλλά και στη ζωή του, είναι εμφανείς οι επιρροές που δέχτηκε από την Επικούρεια φιλοσοφία.

Προς το τέλος της ζωής του ανέλαβε θέση ανώτατου διοικητικού στην Αίγυπτο. Ο θάνατός του χρονολογείται μεταξύ των ετών 180 και 192 μετά την σύγχρονη χρονολόγηση.

Τα έργα του

Ο Λουκιανός έγραψε πλήθος έργων. Τα περισσότερα σώζονται στις μέρες μας. Ήταν άριστος χειριστής της ελληνικής γλώσσας και γραφής, παρόλο που δεν ήταν η μητρική του γλώσσα. Μελέτησε την Αττική διάλεκτο με τόση φροντίδα, ώστε έγινε κύριος πολλών γραμματικών τύπων και μπορούσε να εκφράζεται με ακρίβεια και σαφήνεια. Διακρίνεται για τη διαύγεια και την παραστατικότητα του ύφους του, ιδιαίτερα στις περιγραφές. Χρησιμοποιεί κατά κόρον τον διάλογο για να σατιρίσει, να καυτηριάσει και να αναπτύξει τα θέματα που τον απασχολούν. Είναι ένας διάλογος λιτός και γεμάτος χαριτολογίες, απαλλαγμένος από τα περίτεχνα και πομπώδη σχήματα λόγου που συναντά κανείς συχνά σε φιλοσοφικούς διαλόγους. Ο λόγος του Λουκιανού είναι αιχμηρός και δεισιδυτικός. Με μεγάλη οξύνοια αποκαλύπτει και καυτηριάζει τα σφάλματα των συγχρόνων του: τη διαφθορά των ηθών, την κενοδοξία των φιλοσόφων, τη σχολαστικότητα των γραμματικών καθώς και τη δεισιδαιμονία και τη μωρία του απλού λαού. Παρότι αντιπαθούσε την αστρολογία (βλ. Άλέξανδρος ή Ψευδόμαντις) και τις νέες μυστικιστικές τάσεις της εποχής του, ο σκεπτικισμός του κατευθύνεται κυρίως κατά της λαϊκής δεισιδαιμονίας. Συχνά ειρωνεύεται τις υπερβολές της μυθολογίας, όπως αυτή εκφράζεται στην ποίηση, και δε διστάζει να θίξει ακόμη και "ιερά τέρατα" της ποιητικής παράδοσης, όπως ο Όμηρος.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο Λουκιανός επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την Επικούρεια φιλοσοφία. Παραθέτω ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το έργο του Άλέξανδρος ή Ψευδομάντις το οποίο χρονολογείται το 180 μ.χ. και αναφέρεται σε ένα ιστορικό πρόσωπο που έδρασε το 150 με 170 μ.χ. και το οποίο είχε ψευδοθαυματοργές ικανότητες:

ΕΝ ΓΟΥΝ ΚΑΙ ΓΕΛΟΙΟΤΑΤΟΝ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.
 ΕΥΡΩΝ ΓΑΡ ΤΑΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΚΥΡΙΑΣ ΔΟΞΑΣ, ΤΟ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ,
 ΩΣ ΟΙΣΘΑ, ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗ ΠΕΡΙΕΧΟΝ
 ΤΗΣ ΤΑΝΔΡΟΣ ΣΟΦΙΑΣ ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ, ΚΟΜΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΜΕΣΗΝ
 ΕΚΑΥΣΕΝ ΕΠΙ ΞΥΛΩΝ ΣΥΚΙΝΩΝ ΩΣ ΔΗΘΕΝ ΑΥΤΟΝ ΚΑΤΑΦΛΕΓΩΝ
 ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΠΟΔΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑ ΕΞΕΒΑΛΕΝ, ΕΤΙ
 ΚΑΙ ΧΡΗΣΜΟΝ ΕΠΙΦΘΕΓΞΑΜΕΝΟΣ
ΠΥΡΠΟΛΕΕΙΝ ΚΕΛΟΜΑΙ ΔΟΞΑΣ ΑΛΑΟΙΟ ΓΕΡΟΝΤΟΣ
 ΟΥΚ ΕΙΔΩΣ Ο ΚΑΤΑΡΑΤΟΣ ΟΣΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΕΙΝΟ
 ΤΟΙΣ ΕΝΤΥΧΟΥΣΙΝ ΑΙΤΙΟΝ ΓΙΓΝΕΤΑΙ, ΚΑΙ ΟΣΗΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΙΡΗΝΗΝ
 ΚΑΙ ΑΤΑΡΑΞΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΕΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ, ΔΕΙΜΑΤΩΝ ΜΕΝ
 ΚΑΙ ΦΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΡΑΤΩΝ ΑΠΑΛΛΑΤΟΝ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΩΝ ΜΑΤΑΙΩΝ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ, ΝΟΥΝ ΔΕ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΕΝΤΙΘΕΝ
 ΚΑΙ ΚΑΘΑΙΡΟΝ ΩΣ ΑΛΗΘΩΣ ΤΑΣ ΓΝΩΜΑΣ, ΟΥΧ ΥΠΟ ΔΑΔΙ
 ΚΑΙ ΣΚΙΛΛΗ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΤΟΙΑΥΤΕΣ ΦΛΥΑΡΙΑΙΑΣ, ΑΛΛΑ ΛΟΓΩ
 ΟΡΘΩ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΡΗΣΙΑ.

Ένα ακόμα γελοιότατο εποίησε ο Αλέξανδρος.
 Αφού βρήκε τις Κύριες Δόξες του Επίκουρου, το κάλλιστο
 των βιβλίων του, αυτό που περιέχει τα κεφαλαιώδη δόγματα
 της σοφίας αυτού του άνδρος, το έφερε στη μέση της Αγοράς
 και το έκαψε με ξύλα συκιάς σα να έκαιγε δήθεν τον ίδιο τον Επίκουρο
 και πέταξε τις στάχτες στη θάλασσα λέγοντας αυτόν το χρησμό.

Σας καλώ να κάψετε τις δόξες του τυφλωμένου γέροντα

δίχως να γνωρίζει ο καταραμένος πόσων αγαθών γίνεται αίτιο
 το βιβλίο εκείνο, σε αυτούς που τους τυχαίνει και πόση ειρήνη και αταραξία
 και ελευθερία ενεργεί εντός τους, αφού τους απαλλάσσει από τις φοβέρες
 των φαντασμάτων και των τεράτων αλλά και των μάταιων ελπίδων
 και των περιττών επιθυμιών. Λογική και αλήθεια βάζει εντός
 και εξαγνίζει αληθινά τις γνώμες, όχι με δαδί και σκυλλοκρέμυδο
 και άλλες τέτοιες φλυαρίες, αλλά με τον ορθό λόγο,
 την αλήθεια και την παρρησία.

Λουκιανός – Αλέξανδρος ή Ψευδομάντις – 47 (αποδ. Τάκης Παναγιωτόπουλος)

Η Διαβολή ή συκοφαντία

Ο Λουκιανός έχει εμπνεύσει κατά καιρούς διάφορους συγγραφείς και καλλιτέχνες. Ένας
 εξ αυτών είναι και ο αναγεννησιακός ζωγράφος Sandro Botticelli. Το έργο του La Calunnia,
 η Διαβολή που κοσμεί την πινακοθήκη Uffizi της Φλωρεντίας, είναι εμπνευσμένο από τον
 χαμένο πίνακα του Απελλή, φημισμένου ζωγράφου των ελληνιστικών χρόνων της της αρ-
 χαιότητας. Ο Λουκιανός στο έργο του “Περί του μη ραιδίως πιστεύειν διαβολή” περιγράφει
 με λεπτομέρειες τον πίνακα αυτόν που εμπνεύστηκε ο Απελλής μετά από την διαβολή που
 υπέστη από τον Αντίφιλο με αποδέκτη τον βασιλέα Πτολεμαίο.

Ο Botticelli το 1495 μ.χ. δημιούργησε το ίδιο έργο ακολουθώντας πιστά το κείμενο του
 Λουκιανού.

Sandro Botticelli: La Calunnia - πινακοθήκη Uffizi της Φλωρεντίας

Στον ζωγραφικό πίνακα βλέπουμε τη Διαβολή(συκοφαντία) να κρατά με το ένα χέρι δάδα και να σέρνει τραβώντας από τα μαλλιά με το άλλο χέρι το θύμα της μπροστά στο βασιλιά Μίδα. Της παραστέκονται δύο γυναίκες η Επιβουλή και η Απάτη. Ο βασιλιάς περιβάλλεται στο θρόνο του από δυο γυναίκες την Άγνοια και την Υπόληψη(δοξασία). Της Διαβολής προηγείται ένας άνδρας, ο Φθόνος. Στην αριστερή άκρη του έργου βρίσκεται η Αλήθεια, η οποία έρχεται στη σκηνή και την οποία λοξοκοιτά μια μαυροφορεμένη γυναίκα με δάκρυα στα μάτια και γεμάτη ντροπή, η Μετάνοια.

Ο Λουκιανός με τον απολαυστικό τρόπο γραφής, είναι ακόμη και σήμερα ζείδωρος πηγή διδαχής, με οδηγό την αλήθεια.

ΠΗΓΕΣ

-ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ – ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΜΟΣ 14 - Αλέξανδρος ή Ψευδομάντις - Εκδ. ΚΑΚΤΟΣ

-ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ – ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΜΟΣ 2 - Περί του μη ραιδίως πιστεύειν διαβολή - Εκδ. ΚΑΚΤΟΣ

-Βικιπαίδεια